

A Tanácsköztársaság Nógrád megyei szerveinek megalakulása

A szocialista hatalomátvételtől szóló hír megérkezése azt jelentette, hogy teljesült a munkások, katonák, parasztok kívánsága. A két párt – a KMP és az MSzDP – egyesüléséről szóló távirati értesítést március 21-én kapta meg Saly Endre kormánybiztos. A hír nyomában a megyei és a községi szervek azonnal létrejöttek, a hatalom vér nélkül került át a dolgozó osztályok kezébe Nógrádban is. Az elnyomott osztályok egyöntetűen a szocialista forradalom mellé álltak. A viszonyokat jól jellemezte a jegyzői jelentés: „A kommunizmus kitörése a lakosság, illetve a munkásság körében óriási lelkesedést váltott ki... lázas izgatottsággal és a legnagyobb sürgősséggel alakították meg a munkástanácsot.”¹

Balassagyarmat népe március 21-én este értesült a forradalmi változásról, amely felrázta a megyeszékhely lakosságát: „Amikor megtudta miről is van szó, hogy az ország területi épsége másképp meg nem menthető, s hogy az antant örült imperializmusa ellen a harc így vehető fel, a forradalmi kormányzótanácsot és a proletárdiktatúrát örömmel üdvözölte.” Másnap gyűlést hívtak össze a vármegyeház elé, ahol Dr. Somló József a munkástanács elnöke, Saly Endre kormánybiztos, Császár Géza százados, a katonatanács elnöke ismertette a Budapesten történt hatalom átvételét, a két munkáspárt egyesülését. A Forradalmi Kormányzótanács utasításának megfelelően a község és a megye irányítását a munkás- és katonatanács vette át. A megszüntetett kormánybiztosság helyett a munkástanács a megyeszékhely és a vármegye irányítására intézőbizottságot – direktóriumot – választott. A „főispáni jogkörrel” felruházott megyei irányító testület március 23-án alakult meg, melynek tagja lett Dr. Somló József ügyvéd, Murár Lajos ács, Révész Gábor szabó. A direktórium hirdetményben tette közzé a vármegyei irányításban bekövetkezett változást, és a népgyűlés határozatainak megfelelően a rendkívüli állapotokat: szesztilalom és fegyverviselési tilalom bevezetését proklamálta.²

A Tanácshatalom helyi szerveinek megalakulásakor a megye keleti felében a politikai élet központja továbbra is Salgótarján volt. A március 22-én tartott népgyűlés kimondta, hogy a proletárállam legfontosabb feladata a proletárdiktatúra megteremtése, a földbirtokok és üzemek kisajátítása, a bankbetétek lefoglalása. A népgyűlés résztvevői és vezetői jól tudták, hogy az új szocialista szervek békés életét, és így a forradalom vérnélküli győzelmét jelentős mértékben befolyásolja a községben állomásozó katonaság állásfoglalása, ezért fontos feladatnak tartották a vezetők, a januári terror óta itt állomásozó katonák

megnyerését. A népgyűlés állásfoglalását tükrözi a hatására íródott vers, amely a katonákhoz szólva állította az új rend mellé a forradalommal szimpatizáló honvédeket.

„Ledobtuk a szolgaság láncait.
S most a szabadság fénye vár reánk
Ha akarjátok az az égi nap
Minden nemzetre süthet egyaránt
Ti nem hozhattok új rabláncokat
Mert nektek is szent kincsetek a jog
Ha ellenünk hajt izgató parancs:
Ne löjtek, fegyvert ne fogjatok!”

A katonaság a forradalom mellé állt. A népgyűlés határozatként mondhatta ki, hogy a munkások és katonák képviselőiből megalakult három tagú bizottság az egységes álláspont, az akcióprogram alapján megkezdhetette tevékenységét. Az intézőbizottságban a következő tagok vettek részt: Priska Dezső acélgyári munkás, Gólián András bányai pék, Bozó György acélgyári munkás.⁴

A vármegyei direktorium utasítása nyomán a járási direktoriumok is munkához láttak. A március 22-én megalakult rétsági járási direktorium Kelemen Sándor építőmunkás, a 25-én létrejött szécsényi járási direktorium, Sextius Lajos telekkönyvvezető irányítása alatt dolgozott.⁵ Balassagyarmat körzetében nagy segítséget nyújtott a községi direktoriumok megalakulásához a megyeszékhely szocialista pártközpontja, amelynek vezetői március 23-án, és a forradalmat követő napokban a Csesztvén, Cserháthalápon, Drégelypalánkon, Ecsegen, Érsekudvaron, Magyarándorban, Mohorán rendezett népgyűléseken segítettek az első lépések megtételében.⁶ A berceli szegényparasztokat a megalakuláskor az „aszódi kommunista direktorium tagjai, az aszódi repülőgépgyár küldöttsége” támogatta.⁷ Balassagyarmat községben a megalakult tanács Dr. Kiss Lajos törvényszéki bíró vezetésével kezdte meg működését.⁸ Pásztón az ideiglenes direktorium Kecsey Lajos, Endrész Sándor, Sólyom Károly,⁹ március 25-én Szécsényben Bögözi Antal borbély vezetésével jött létre az új demokratikus irányító szerv.

Az őszirózsás forradalom tapasztalatai alapján a salgótarjáni direktorium az iparmedence községeiben segítséget nyújtott a szegények tanácsainak megszervezéséhez. Sok helyütt meghagyták a nemzeti tanácsok munkásokból, parasztokból álló vezetőségét a direktoriumok élén is. Mátraszelen a Bata István, Handó szent József, Tótok Mihály és Tóth K. Sándor által vezetett nemzeti tanács továbbra is folytatta munkáját, Zagyvapálfalván a kommunista Hatvani D. Miklós maradt a direktorium elnöke is.¹⁰

A csehszlovák burzsoá csapatok támadása következtében a megye északi részén a proletárdiktatúra szervei viszonylag későn alakultak meg. A losonci járási Munkás és Földműves tanács június 17-én foghatott hozzá a munkához. Az alakuló gyűlésen dr. Nemes Andor politikai biztos elnökölt, és a tanácsba hatvan tagot választottak. Köztük volt a losonci kommunisták jeles képviselője dr. Herz Sándor is.¹¹

A régi közigazgatási apparátus az új forradalomhoz lojális maradt, és gyakran a tanácsszervek munkájába is bekapcsolódott. A megyei vezetőség – élén Pongrácz György főjegyzővel – március 24-én a direktorium tagjai előtt kijelentette: „... hogy a megyei közigazgatási alkalmazottak megszakítás nélkül tovább fogják dolgozni, és támogatni fogják a Forradalmi Kormányzótanácsot munkájában.”¹²

A salgótarjáni hivatalnokok is tovább folytatták tevékenységüket, csak Pósa Istvánt, a nagyközség főjegyzőjét nyugdíjazták.¹³ Pásztón a megalakult tanácsi szervek radikálisan jártak el, felszámolták a községi bíró hivatalát, és a direktorium határozatilag kimondta, „hogy a proletárdiktatúra életbeléptével a régi eljárás módja megszűnt, így bírora nincs szükség.”¹⁴ A régi hatalmi szervek képviselői a proletárállam helyi szerveinek megalakulása elé nem gördítettek akadályt. Az őszirózsás forradalom nyomán kibontakozó hivatali leváltásra, régi tisztviselők elűzésére márciusban nem került sor. A legreakciósabbakat már a polgári demokratikus forradalom megfosztotta hivatalától, az azóta kinevezett tisztviselők nem fejtettek ki politikai ellenállást.

Márciusban egyedül a szécsényi ferences rendház lakói kezdeményeztek forradalomellenes akciókat. A proletárforradalom nagy riadalmat keltett közöttük, és az első központi intézkedések megjelenése előtt politikai hisztériát szítottak, amellyel elsősorban a község vallásos lakosságát akarták megnyerni. Kiemelték a kommunista programból az állam és egyház szétválasztására utaló pontot, és a vallásüldözés vádjával akarták a politikai hangulatot a forradalom szervei ellen fordítani. Riadalmat okoztak azzal az akcióval is, amelyben azt hirdették, hogy az új állam megszünteti a kötelező vallásoktatást és feloszlatja a szerzetes rendeket.¹⁵ Akciójuknak konkrét eredménye nem lett, azonban megnehezítették a direktorium vezetőinek munkáját és végsőfokon az ellenforradalom malmára hajtották a vizet.

A szocialista forradalom győzelmét és békés jellegét nagyban elősegítette, hogy a munkáspárt két irányzata a kommunista program alapján egyesült. Azonban hamarosan bebizonyosodott, hogy a volt szociáldemokrata vezetők egy része az egyesülést formális jellegűnek tartotta, és nem hagyott fel a kommunista és diktatúraellenes akciókkal.

A munkáspárton belül jelentkező két irányzat jól elkülöníthető a megye munkásmozgalmában is, különösen a megye központjaiban, Balassagyarmaton és Salgótarjánban figyelhető meg az egyesülés után is éles küzdelem. A polgári demokratikus forradalom időszakában Balassagyarmaton a baloldali szociáldemokraták maroknyi csoportja, az orosz hadifogságból hazatért Murár Lajos ács vezetésével szervezkedett. A csoport a proletárállam megalakulása után legálissá kívánt válni és elhatározta, hogy március 22-én a szociáldemokratáktól független kommunista pártot hoz létre. Gyűlésükön a helyi szociáldemokraták is megjelentek, és elleneztek a külön párt megalakulását. A munkások forradalmi pártcsoportja ennek ellenére létrejött. A párt alakítást a korabeli sajtó a következőképp írta le: „A gyűlés f. hó 22-én folyt le a városház nagytermében meglehetősen zajosan, mert hiszen, amikor a kommunisták és szocialisták egyek lettek, külön kommunista párt alakítására semmi szükség nincsen, hacsak nem azért, hogy a magyar szocialista párt egységét megbontsa. A jelen lévő szocialisták ennek kifejezést is adtak, ez azonban nem zavarta meg azt az egy pár „külön-kommunistát”, is hogy tagfelvételeket ne eszközöljön.”¹⁶

A megalakulást a szociáldemokraták eddigi tevékenységével való elégedetlenség magyarázza. A balassagyarmati szociáldemokrata vezetőség egy részének opportunistá, a megyeszékhely polgárait kiszolgáló politikája volt a baloldali szervezkedés alapvető oka. Mégis létrejött azonban az egységes párt, és a külön pártot kívánó kommunistákat a március 23-án megalakult Magyarországi Szocialista Párt szervezetének vezetőségében találjuk. Az egységes párt vezetője Kiss

Gyula nyomdász lett, választmányába bekerült Murár Lajos ács, Motyovszky Pál nyomdász, Györgyffy Sándor adóhivatali tisztviselő, Dr. Somló József ügyvéd.¹⁷ Az egységes pártban is jelentős szerepet kapott Somló József, aki politikai tevékenységével sok kárt okozott a pártélet területén.

A Salgótarjánban és környékén kibontakozó szocialista szervezeti élet demokratikus körülmények között fejlődött, azonban ez korántsem jelenti, hogy probléma nélkül alakult volna meg az egységes munkáspárt helyi szervezete. A március 22-i salgótarjáni egyesülési népgyűlésen, azok a kommunista vezetők szervezték meg az irányítást, akik a pártszervezet decemberi megalakulásától kezdve a munkásmozgalom balszárnyához tartoztak. A pártelnöki tisztséget Gólián András bányai pék kapta, a párt választmányába kerültek: Bozó György, Kominek Lajcs, Oczel János acélgári munkások.¹⁸

A szocialista forradalmi program végrehajtása elé nem gördült elvi akadály, hiszen a direktóriumi tagok nagy része, az egyesült munkáspárt teljes vezetősége a kommunisták sorából került ki. Mindezek ellenére a kommunista vezetőknek igen nehéz volt a dolguk, sok nehézséget okoztak a volt szakszervezeti vezetőség akciói. Különösen a Vas- és fémmunkások vezetőségének politikai tevékenysége rejtett nagy veszélyt, mert a szakszervezeti mozgalom keretein belül lehetőség volt a jóindulatú, de tájékozatlan munkások megfélemlítésére.

A jobboldali vezetőség tevékenysége bizonyította, hogy a munkáspárton belül nem jött létre tartós egység. A vasas szakszervezet vezetőségének tagjaiból: Németh Lajos, Ilék János, Csizi József támogatták a salgótarjáni csoport elnökét, Percze Istvánt. Percze politikai zászlajára a minden erővel folytatott kommunista-ellenes agitációt írta, gyorsan és határozottan végrehajtott propaganda munkával kívánta megakadályozni a szocialista tanok terjedését. A róla szóló későbbi jellemzés kiemelte, hogy „legerősebb működést fejtett ki a bolsevista eszmék ellen.”¹⁹

Lényegében hozzájuk húzott – ha nyíltan nem is csatlakozott – Hack Gyula, az acélgári üzemi tanács elnöke is, aki a szocialista forradalom követeléseit és célkitűzéseit nem tudta követni. A kommunistáktól a szakszervezeti mozgalom „egységét féltette”, az elveiben megmerevedett szociáldemokrata funkcionárius „a kommunistákkal szemben mindig régi szakszervezeti szociáldemokrata felfogását hangoztatta, és idegen kommunista elemeket a gyártól minden erejével távol tartani igyekezett.”²⁰

Erősítette a jobboldalt, hogy az acélgári munkások között szélsőségesen jobboldali elemek képviselőit is megtaláltuk. A szakszervezeti mozgalomban kialakult jobboldal, az acélgári vezetőséget legteljesebb mértékig kiszolgáló ún. sárga szakszervezet tagjai, a proletárdiktatúra megteremtődése után sem fejezte be tevékenységét. A vasas szakszervezet helyi vezetőségének mozgalmához, amelylyel végeredményben Hack Gyula is egyetértett, nyíltan csatlakoztak ezek az acélgári „hazafias gondolkodó” alkalmazottak és munkások „kiknek szíveikből a keresztény szellemet kiirtani” nem lehetett a forradalmak alatt sem.²¹

A párton belüli ellenség folytatott harcot nehezítette, hogy az őszirózsás forradalom során sok karrierista, kispolgári elem került a szociáldemokrata pártba, akiket az egyesült pártba is átvettek. A márciusi forradalom után sem csökkent az új tagok áramlása. Jóllehet a párt felhígulása ellen a március 23-i népgyűlésen a balassagyarmati kommunisták is tiltakoztak, mivel olyan szélsőséges eset is előfordult, hogy az államügyészt felvették az egységes szocialista pártba. A jórészt polgári kézben lévő sajtó a munkások tiltakozását rosszindulatúan magyc-

rázta, az eset után a proletárok elleni hangulatkeltő cikkben rohant ki, hogy „a kézimunkások jóval feléje helyezik magukat a szellemi munkásoknak.”²²

A forradalmi szervezetben, az új tanácsokban azok a demokratikus munkás, katona és paraszt vezetők kerültek a községek élére, akik már a polgári demokratikus forradalomban is tevékenykedtek, de akkor még a vezetést nem tudták megszerezni. A forradalom vihara a politikailag ingatag, határozatlan polgári vezetőket nagyrészt elsöpörte újtájból. Az új szervezetben csak a megyei direktórium élére került dr. Somló József őrizte meg pozícióját. A szocialista közigazgatási szervek megalakulásában az üzemek, bányák munkásai, a baloldali szociáldemokraták jelentős segítséget adtak a községi direktóriumoknak, amelyek létrejöttével történelmünkben először jutottak hatalomra az elnyomott osztályok. Intézkedéseik, kiadott rendeleteik bizonyították, hogy a forradalom előtt nyilvánosságra hozott program megvalósításától nem akartak eltérni. Az új vezetők a nép bizalmából kerültek irányító pozíciókba, és ennek a bizalomnak megfelelően tevékenykedtek a tanácsok fennállásának időszakában.

A Forradalmi Kormányzótanács elrendelte, hogy a demokratikus választásokat országosan április első hetében kell lebonyolítani. A választások törvényesítették a forradalom első napjaiban ideiglenesen megválasztott szervezetek, vezetőségek.

Az április 2-án megjelent ideiglenes alkotmány tartalmazta a választhatóság és a választás feltételeit. Ezen a választáson szavaztak először a választói jogból addig kirekedt munkások, a nők, a 18–24 év közötti fiatalok. A titkos választásokon négy és félmillió szavazó vett részt. Ez a szám az 1910. évnek négyszeresét tette ki. A választás demokratizmusát emelte ki, hogy a választópolgárok visszahívó joggal rendelkeztek. A demokratikus választójogból csak a volt kizsákmányolókat, a papokat, elmebetegeket, bűnözőket rekesztették ki.

Nógrád megyében a tanácsválasztások általában április 7–8-án megtörténtek, amelynek eredményeképp megválasztották a községi, járási, megyei vezetőket, és kijelölték a Tanácskongresszusra delegált küldötteket.

A balassagyarmati tanácsválasztás április 7-én volt. A szavazók két választási bizottság előtt tettek eleget kötelességeiknek. A bizottság elnöke Ligeti Ernő táblabíró és Kletzár Lajos törvényszéki bíró volt. A jelölő listán ötven jelölt szerepelt, akiket az egyes szakszervezetek delegáltak, és mind az ötven tagot megválasztották. A választás nyomán megalakult tanácsnak öt földműves – köztük volt azonban Piatrik János a volt úrbéresek elnöke –, két vörösőr és két katona tagja volt. A többi tag az építőmunkások, nyomdászok közül került ki. Somló József ellen a választások alkalmával bizalmatlanság támadt, amelynek során felvetődött, hogy ne vegyék fel a jelöltek listájára. A Nógrádvármegye április 9-i számában a védelmére kelt: „... néhány kevesen – kik, hogy Böhm népbiztos szavaival éljünk – kommunistábbak akarnak lenni Kun Bélánál – megsokalták volna már az ő szellemi vezetését. Tudjuk, hogy óriási többsége lesz neki is, és bizunk benne, hogy a tömeg pszichének szinte megmagyarázhatatlan (vagy nagyon is könnyen megmagyarázható?) jelensége, mellyel ez a számbajöhető egy-két ember el akart fordulni tőle, nem veszi el kedvét a további munkától”²³

E sajtópropagandának jelentős szerepe lehetett, hogy bekerült a tanácsba.

Salgótarján nagyközségben negyven jelölt került a szavazólistára, túlnyomó

részt a munkások, bányászok soraiból. A listára felvett jelölteket munkahely szerint a következőképp csoportosíthatjuk:

a bányászok képviselői	40 ⁰ / ₀
az acélgár képviselői	25 ⁰ / ₀
egyéb ipari üzemek	20 ⁰ / ₀
földművesek képviselői	7,5 ⁰ / ₀
közalkalmazottak képviselői	5 ⁰ / ₀
értelmiség képviselői	2,5 ⁰ / ₀

A választójegyzéken a munkásmozgalomból általunk is ismert baloldali képviselők mind szerepeltek. Köztük volt Gólián András, Priska Dezső, Oczel János stb.²⁴

A választások során a jelöltek abszolút többsége bizalmat kapott a község lakosságától. Az acélgári jelöltek közül csupán Kazár Józsefet és Suszter Lajost nem választották meg, a közalkalmazottak képviselői közül pedig Záhorszky Arpád került le a listáról. A községi munkás-paraszt és katonatanács az előzőekben bemutatott arányban kezdte meg tevékenységét. Az ügyek közvetlen irányítására intézőbizottságot hoztak létre, amelynek vezetője lett Priska Dezső acélgári munkás, György István a Somlyó-bányatelep képviselője és Venczel Gyula a Hirsch gyár képviselője. Az intézőbizottság mellett létrehozták a termést biztosító bizottságot, amely Deak Galgóczi János földműves, a közművelődési bizottságot, amely Fehér Vilmos munkás, a közegészségügyi és városrendezési bizottságot, amely Hráskó Károly Somlyó-bányatelepi képviselő, és a lakásügyi bizottságot, amely Oczel János acélgári kőműves vezetésével munkálkodott. Szecsey Ernő volt járási szolgabíróra az élelmezési ügyek intézését bízta.²⁵

Pásztón április 8-án Cseri János elnököt alelnökké, Tari János alelnököt a község elnökévé választották.²⁶ Bercelen ugyanezen a napon választották meg a községi direktóriumot.²⁷ A tanács hatalom községi szervei mellett létrejöttek a járási szintű intézőbizottságok is, amelyek a reakciós szolgabírói hivatalok tevékenységét számolták fel. A salgótarjáni járás harmincegy községének képviselője az intézőbizottság elnökéül választotta Malomhegyi Dezső szociáldemokrata acélgári munkást. Jegyző lett Vincze Ferenc Somoskőújfaluból, tagjai lettek Hráskó Károly Somlyó-bányatelepi képviselő, Agócs István gyurtyánosi bányász, Verebélyi István Mátraverebélyből, Cseh Dezső Lapujtőről és Hatvani D. Miklós kommunista kőműves Zagyvapálfalváról.²⁸

A balassagyarmati járási direktórium Motyovszky Pál nyomdász vezetésével folytatta tovább a munkát. Az újonnan megválasztott intézőbizottság hivatalában hagyta a volt főszolgabíró, Küszner Zsigmondot, és a hivatal minden dolgozóját tovább alkalmazta.²⁹ Szécsényben a tanácsok járási irányítását Sextius Lajos volt járási telekkönyvvezető folytatta tovább.

A forradalmi kormányzótanács rendeletének megfelelően április 12-én választották meg a megyei tanácsba küldendő tagokat. A választás eredményeként a balassagyarmati járásból: Somló József, Murár Lajos, Forgács József, Varga Gábor, Kiss András, Imrey Lajos, a rétségi járásból: Kelemen Sándor, Lenkei Sándor, Szabó István, Postpisel Lőrinc, Dobos Dávid, Lami István, a salgótarjáni járásból: Német Gyula, Trajbjár Gábor, Verebélyi István, Szomszéd Mátyás István, Csizi József, Gólián András, Fehér Vilmos, Gacza Ferencné; a sziráki járásból: Fekete István, Babik János, Paskó Imre, Szita Mihály, Nagy Mihály, Zimmer

Vilmos; a szécsényi járásból: Molnár István, Sextius Lajos, Düsник András, Király János, Pusztai Pál, Deák József; a füleki járásból: Molnár József, Szilágyi Efrain Havas János került a megyei tanács delegált tagjai közé. A kiküldött tagok április 14-én a vármegyeház kistermében megtartott ülésükön megválasztották az öttagú megyei direktóriumot: Somló József ügyvédet, Murár Lajos ácsot, Forgács József nyomdászt Balassagyarmatról, Lami István nagyorosi építőmunkást és Fehér Vilmos salgótarjáni munkást.

Ezen a megbeszélésen választották meg a Tanácsok Országos Gyűlésére küldött képviselőket is. A munkásparlamentben Nógrád megye képviselőiként delegáltak: Somló Józsefet, Kelemen Sándor építőmunkást, Molnár Józsefet, Sextius Lajost, Gólián Andrást, Szita Mihályt.³⁰

A megyei direktóriumba, az országos kongresszusra megválasztottak névsora is utal azokra a politikai ellentétekre, amelyek a Tanács hatalom időszakában tovább éltek. Közöttük volt a KMP salgótarjáni csoportjának megalakulásában tevékenykedő Gólián András. Mellette kell említenünk Murár Lajos, Lami István, Kelemen Sándor építőmunkásokat. A jobboldalt Somló József képviselte. A két pólus között elég nagy számban találunk a politikai életben kevésbé járatos és hiányos tapasztalattal rendelkezőket, ilyen volt Molnár József, Sextius Lajos, Szita Mihály, Fehér Vilmos.

A megyei direktórium sok fontos kérdésben állást foglalt, irányító tevékenysége azonban nem tudott teljes mértékben kibontakozni. Rendezte a hivatalnokok ügyét és határozatban mondta ki, hogy a „munkástanács fogja kijelölni azokat, akiket a tanácsköztársaság szolgálatba átvész.” Eltörölte az addig használt hivatali címeket és hatósági megjelöléseket, a vármegyei közigazgatási apparátust az intézőbizottság alá rendelt közigazgatási osztályként működtette tovább. Szabályozta és a szegények bevonásával demokratizálta a rendőrbíráskodást.³¹

A megyében a direktóriumok munkájáról igen kevés korabeli dokumentum maradt fenn, a meglévők azonban igazolják, hogy a szocialista szervek megalakulása a magyar történelemben eddig ismeretlen mélységű demokratizálás következménye volt. Vezetők túlnyomó része a munkások, a szegényparasztok közül került ki ők irányították és működtették a szocialista államigazgatás helyi szerveit. Előnyös helyzetben volt a salgótarjáni vezetők egy része, mert közülük Priska Dezső, Oczel János, Jilek Antal már az 1918. év tavaszán lezajlott községi képviselőtestületi választások munkájában is részt vettek, tehát tapasztalatokkal rendelkezve gyakorlottabban látták el a szervezési, irányítási feladatokat. A nehéz politikai, gazdasági, szociális, kulturális viszonyok között végzett munkájuk eredményével a magyar történelem dicsőséges fejezetét írták meg.

HORVÁTH ISTVÁN

JEGYZETEK

1. Gajzágó—Posta: A nógrádi szénmedence az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság idején. 49. p.
2. Nógrádvármegye, 1919. március 26. 3. p.
3. „Mindenki újakra készül!..” III. köt. (A Tanácsköztársaság irodalma) Bp. 1960. 624–625. p. Nógrádi Pap Dezső: Az idegen katonákhoz c. verse, melyet Salgótarjánban írt.
4. Farkas József, Rusznyák Lajos visszaemlékezése. Saját gyűjtés.
5. Nógrádvármegye, 1919. április 2. 2. p.
6. Pl Arch. SZDP titkárság 1919/3.
7. Tormay Cecile: Bujdosó könyv II. köt. Bp. 1922. 44. p.

8. Balassagyarmat város közgyűlési jegyzőkönyve 1917–1924. NmL.
9. Pásztó képviselőtestületi jegyzőkönyve 1915–1919. NmL.
10. Gajzágó–Pesta: im. 53. p.
11. Nógrádvármegye Hivatalos Lapja, 1919. június 26.
12. Nógrádvármegye, 1919. március 26. 3. p.
13. Salgótarján nagyközség iratai 1919. 253–1276 sz. NmL.
14. Pásztó képviselőtestületi jegyzőkönyve 1915–1919. NmL.
15. Könyg Kelemen: Hatszáz éves ferences élet Szécsényben 1332–1932. Vác. 1931. 303. p.
16. Nógrádvármegye, 1919. március 26. 3. p.
17. Balassagyarmat a Tanácsköztársaság idején. Bp. 1959. 56–65. p.
18. Farkas József, Rusznyák Lajos visszaemlékezése. Saját gyűjtés.
19. Pl. Arch. V. sz. 9/1920.
20. Pl. Arch. Rimamurány–Salgótarján Vasmű RT. 657. fond. 5. csop. vegyes iratok.
21. U. o.
22. Nógrádvármegye, 1919. április 2. 1. p.
23. Nógrádvármegye, 1919. április 9. 3. p.
24. Salgótarján nagyközség iratai 1918. 11. 105–12 674. sz. a. NmL.
25. Salgótarján nagyközség iratai 1919. NmL. Pl. anyag.
26. Pásztó képviselőtestületi jegyzőkönyve 1915–1919. NmL.
27. Tormay Cecile: im. 72. p.
28. Népszava, 1919. április 13. idézi: MMTVD. 6/A. Bp. 1959. 163. p.
29. Nógrádi Vörös Ujság, 1919. április 16.
30. A választással kapcsolatos anyagot tartalmaz: Nógrádi Népszava, 1919. április 20. Nógrádi Vörös Ujság 1919. április 16. száma.
31. Nógrádi Népszava, 1919. április 20. 2. p.

17. sz.
219.

Községi-Direktorium

Tolmács.

Ahelyinté, mint a nógrádi járás művelődési
intézményeinek elnöke, felhívom a községi munkatársi-
testületet, hogy jelen írottakban keltetett ajánlatot 8 nap alatt
kérelméből alakítsa meg a művelődési testület.
A testület 3-8 tagból állhat.

Tagjai csakis művelődési, tanítói, orvosok és az új formák
előtt kulturális vállalkozások elvégzésére képesek.

A régi intézmények tagok, elnökök, gondnokságok
bevonására lehetőségek nem lennének.

A választás megtörtént, a tagok száma 16, urol
és foglalkozásuk f. h. 16-ig valamelyik területen
művelődésjels.

Kelt Pécsajm, 219. június 9. y

Konkoly Margit
a nógrádi járás művelődési elnöke

1919. június 9.